

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 15 november 2022 *

”Begäran om förhandsavgörande – Civilrättsligt samarbete – Behörighet, erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar – Äktenskapsskillnad – Förordning (EG) nr 2201/2003 – Artikel 2 led 4 och artikel 21 – Begreppet dom – Erkännande, i en medlemsstat, av upplösande av äktenskap genom en överenskommelse mellan makarna som bekräftats av en tjänsteman i civilståndsärenden i en annan medlemsstat – Kriterium som gör det möjligt att avgöra huruvida det föreligger en dom”

I mål C-646/20,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Bundesgerichtshof (Federala högsta domstolen, Tyskland) genom beslut av den 28 oktober 2020, som inkom till domstolen den 1 december 2020, i målet

Senatsverwaltung für Inneres und Sport, Landesamtsaufsicht,

mot

TB,

ytterligare deltagare i rättegången:

Standesamt Mitte von Berlin,

RD,

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen),

sammansatt av ordföranden K. Lenaerts, vice-ordföranden L. Bay Larsen, avdelningsordförandena A. Arabadjiev, A. Prechal, E. Regan, M. Safjan (referent) och M.L. Arastey Sahún, samt domarna M. Ilešič, J.-C. Bonichot, S. Rodin, I. Jarukaitis, A. Kumin, M. Gavalec, Z. Csehi och O. Spineanu-Matei,

generaladvokat: A.M. Collins,

justitiesekreterare: handläggaren M. Krausenböck,

* Rättegångsspråk: tyska.

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 8 februari 2022,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Tysklands regering, genom J. Möller, M. Hellmann och U. Kühne, samtliga i egenskap av ombud,
- Estlands regering, genom N. Grünberg, i egenskap av ombud,
- Frankrikes regering, genom A. Daniel och A.-L. Desjonquères, båda i egenskap av ombud,
- Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av G. Natale, avvocato dello Stato,
- Polens regering, genom B. Majczyna och S. Żyrek, i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom H. Leupold, M. Wilderspin och W. Wils, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 5 maj 2022 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (EUT L 338, 2003, s. 1) (nedan kallad Bryssel IIa-förordningen).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan, å ena sidan, Senatsverwaltung für Inneres und Sport, Standesamtsaufsicht (Berlins inrikes- och sportministerium, myndigheten för tillsyn över folkbokföringskontoren, Tyskland) (nedan kallad myndigheten för tillsyn över folkbokföringskontoren) och, å andra sidan, TB. Målet rör denna myndighets vägran att föra in TB:s och RD:s äktenskapsskillnad i det tyska äktenskapsregistret. Denna äktenskapsskillnad har erhållits i Italien genom ett förfarande utom domstol, och behörig tysk domstol har inte i förväg godkänt denna äktenskapsskillnad.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Brysselkonventionen

- 3 I artikel 25 i konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 299, 1972, s. 32), i dess lydelse enligt de på varandra följande konventionerna om nya medlemsstaters tillträde till denna konvention (nedan kallad Brysselkonventionen), föreskrivs följande:

”I denna konvention förstås med dom varje avgörande som har meddelats av domstol i en konventionsstat oavsett dess rubricering, såsom dom, beslut eller förordnande om verkställighet, liksom domstolstjänstemans beslut i fråga om rättegångskostnader.”

Bryssel IIa-förordningen

- 4 I skälen 1, 2, 8, 21 och 22 i Bryssel IIa-förordningen angavs följande:

”(1) Europeiska gemenskapen har satt som mål att upprätta ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, där den fria rörligheten för personer garanteras. I detta syfte skall gemenskapen bland annat besluta om sådana åtgärder rörande civilrättsligt samarbete som behövs för att den inre marknaden skall fungera väl.

(2) Europeiska rådet i Tammerfors uttalade sitt stöd för principen om ömsesidigt erkännande av rättsliga avgöranden som en hörnsten i arbetet med att skapa ett verkligt rättsligt område ...

...

(8) Med avseende på äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap bör denna förordning endast tillämpas på äktenskapets upplösning och bör inte avse sådana frågor som orsakerna till äktenskapsskillnaden, förmögenhetsrättsliga konsekvenser av äktenskapet eller andra frågor som har samband med dessa.

...

(21) Erkännande och verkställighet av domar som har meddelats i en medlemsstat bör bygga på principen om ömsesidigt förtroende, och skälen för att vägra erkännande bör begränsas till ett minimum.

(22) Officiella handlingar och överenskommelser mellan parter som är verkställbara i en medlemsstat bör likställas med domar vid tillämpning av bestämmelser om erkännande och verkställighet.”

- 5 Artikel 1 i förordningen hade följande lydelse:

”1. Denna förordning ska, oberoende av domstolstyp, tillämpas på civilrättsliga frågor om

a) äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap,

b) tillerkännande, utövande, delegering, upphörande eller begränsande av föräldraansvar.

...

3. Denna förordning skall inte tillämpas på

...

e) underhållsskyldighet,

...”

6 I artikel 2 i nämnda förordning stadgades följande:

”I denna förordning används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

1. *domstol*: samtliga myndigheter i medlemsstaterna som är behöriga i frågor som omfattas av förordningens tillämpningsområde enligt artikel 1.

...

3. *medlemsstat*: alla medlemsstater utom Danmark.

4. *dom*: varje avgörande rörande äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap som har meddelats av en domstol i en medlemsstat, liksom varje avgörande i frågor som rör föräldraansvar som har meddelats av en sådan domstol, oavsett avgörandets benämning, såsom dom, förordnande eller beslut.

...”

7 Kapitel III i Bryssel IIa-förordningen, med rubriken ”Erkännande och verkställighet”, innehöll ett avsnitt 1, med rubriken ”Erkännande”, som innehöll artiklarna 21–27.

8 I artikel 21 i nämnda förordning föreskrevs följande:

”1. En dom som har meddelats i en medlemsstat skall erkännas i de andra medlemsstaterna utan att något särskilt förfarande behöver anlitas.

2. I synnerhet, och utan att det påverkar tillämpningen av punkt 3, skall inget särskilt förfarande behöva anlitas för att uppdatera uppgifter om civilstånd i relevanta register i en medlemsstat på grundval av en i en annan medlemsstat meddelad dom om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap, om denna dom inte längre kan överklagas enligt lagen i den medlemsstaten.

...”

9 Artikel 22 i samma förordning, med rubriken ”Skäl för att vägra erkännande av domar om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap”, hade följande lydelse:

”En dom om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap skall inte erkännas

a) om ett erkännande uppenbart skulle strida mot grunderna för rättsordningen i den medlemsstat där domen görs gällande (*ordre public*),

...”

10 Artikel 25 i Bryssel IIa-förordningen hade följande lydelse:

”Erkännande av en dom får inte vägras på den grunden att lagen i den medlemsstat där domen görs gällande inte tillåter äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap under samma omständigheter.”

11 Avsnitt 3 i ovannämnda kapitel III, med rubriken ”Gemensamma bestämmelser för avsnitten 1 och 2”, innehöll bland annat artikel 39, som hade följande lydelse:

”Den behöriga domstolen eller myndigheten i ursprungsmedlemsstaten skall på begäran av part utfärda ett intyg enligt standardformuläret i bilaga I (domar i äktenskapsmål) eller bilaga II (domar om föräldraansvar).”

12 Avsnitt 5 i kapitel III, med rubriken ”Officiella handlingar och överenskommelser”, innehöll endast artikel 46, som hade följande lydelse:

”Handlingar som har upprättats eller registrerats som officiella handlingar (*actes authentiques*) och är verkställbara i en medlemsstat samt överenskommelser mellan parter som är verkställbara i ursprungsmedlemsstaten skall erkännas och förklaras verkställbara under samma förutsättningar som domar.”

Bryssel IIb-förordningen

13 Enligt artikel 104.1 i rådets förordning (EU) 2019/1111 av den 25 juni 2019 om behörighet, erkännande och verkställighet av avgöranden i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar, och om internationella bortföranden av barn (EUT L 178, 2019, s. 1, och rättelse i EUT L 347, 2020, s. 52) (nedan kallad Bryssel IIb-förordningen) – genom vilken Bryssel IIa-förordningen omarbetades – upphävdes Bryssel IIa-förordningen från och med den 1 augusti 2022. Enligt artikel 100.2 i Bryssel IIb-förordningen ska dock Bryssel IIa-förordningen fortsätta att tillämpas på avgöranden som meddelats i rättsliga förfaranden som har inletts, på officiella handlingar som har upprättats formellt eller registrerats och på överenskommelser som har blivit verkställbara i den medlemsstat där de ingåtts före den 1 augusti 2022. Med hänsyn till tidpunkten för omständigheterna i det nationella målet är Bryssel IIa-förordningen således tillämplig i detsamma.

14 I skäl 14 i Bryssel IIb-förordningen anges följande:

”Enligt EU-domstolens rättspraxis bör begreppet *domstol* ges en vid tolkning och även omfatta administrativa myndigheter, eller andra myndigheter, såsom notarier, som utövar behörighet i vissa äktenskapsfrågor eller frågor om föräldraansvar. Varje överenskommelse som godkänts av en domstol efter en prövning i sak i enlighet med nationell lag och nationella förfaranden bör erkännas eller verkställas som ett *avgörande*. Andra överenskommelser som får bindande rättsverkan i ursprungsmedlemsstaten efter ett formellt ingripande av en offentlig myndighet eller annan myndighet som en medlemsstat meddelat kommissionen för detta ändamål bör ges rättsverkan i andra medlemsstater i enlighet med de särskilda bestämmelserna om officiella handlingar och överenskommelser i denna förordning. Denna förordning bör inte tillåta fri

rörlighet för rent privata överenskommelser. Överenskommelser som varken är avgöranden eller officiella handlingar men som har registrerats av en offentlig myndighet med behörighet att göra detta bör emellertid omfattas av rörlighet. Sådana offentliga myndigheter kan inbegripa notarier som registrerar överenskommelser, även om de utövar ett fritt yrke.”

- 15 I artikel 30 i denna förordning föreskrivs följande:

”1. Ett avgörande som har meddelats i en medlemsstat ska erkännas i de andra medlemsstaterna utan att något särskilt förfarande behöver anlitas.

2. I synnerhet, och utan att det påverkar tillämpningen av punkt 3, ska inget särskilt förfarande behöva anlitas för att uppdatera uppgifter om civilstånd i relevanta register i en medlemsstat på grundval av ett i en annan medlemsstat meddelat avgörande om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap, om detta avgörande inte längre kan överklagas enligt lagen i den medlemsstaten.

...”

- 16 I artikel 65 i nämnda förordning föreskrivs följande:

”1. Officiella handlingar och överenskommelser om hemskillnad och äktenskapsskillnad som har bindande rättsverkan i ursprungsmedlemsstaten ska erkännas i andra medlemsstater utan att något särskilt förfarande krävs. Avsnitt 1 i detta kapitel ska tillämpas i enlighet med detta, såvida inget annat föreskrivs i det här avsnittet.

2. Officiella handlingar och överenskommelser i mål om föräldraansvar som har bindande rättsverkan och är verkställbara i ursprungsmedlemsstaten ska erkännas och verkställas i andra medlemsstater utan att det krävs någon verkställbarhetsförklaring. Avsnitten 1 och 3 i detta kapitel ska tillämpas i enlighet med detta, såvida inget annat föreskrivs i det här avsnittet.”

Tysk rätt

- 17 I 97 § punkt 1 andra meningen i Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (lag om förfaranden i familjerättsliga mål och i mål om frivillig rättsvård) av den 17 december 2008 (BGBl. 2008 I, s. 2586), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (nedan kallad FamFG), föreskrivs att ”[b]estämmelserna i Europeiska unionens akter [inte ska] påverkas” av bestämmelserna i FamFG.

- 18 I 107 § FamFG, med rubriken ”Erkännande av utländska avgöranden i äktenskapsmål”, föreskrivs följande i punkt 1:

”Utländska avgöranden genom vilka ett äktenskap annulleras, ogiltigförklaras eller upplöses eller varigenom parterna förklaras förenade, eller ej, genom äktenskap får erkännas enbart om domstolen i en delstat har fastställt att villkoren för erkännande är uppfyllda. Om målet har avgjorts av en domstol eller en myndighet i en stat där båda makarna var hemmahörande vid tidpunkten för avgörandet är erkännandet inte avhängigt av en sådan fastställelse från en delstatsdomstol.”

- 19 3 § i Personenstandsgesetz (lag om personers rättsliga ställning) av den 19 februari 2007 (BGBl. 2007 I, s. 122), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (nedan kallad PStG) har rubriken "Folkbokföringsregister". Punkt 1 i denna paragraf har följande lydelse:

"Folkbokföringskontoret ska inom sitt behörighetsområde föra

1) ett äktenskapsregister (15 §),

..."

- 20 5 § PStG har rubriken "Uppdateringar i folkbokföringsregistret". I punkt 1 i den paragrafen föreskrivs följande:

"Uppgifter i registret ska kompletteras och rättas i enlighet med bestämmelserna i denna lag (uppdateringar)."

- 21 16 § PStG har rubriken "Uppdateringar". I punkt 1 i denna paragraf föreskrivs följande:

"Vad gäller uppgifter som rör äktenskap ska följande handlingar registreras:

...

3) annullering av äktenskapet eller äktenskapsskillnad,

..."

Italiensk lagstiftning

- 22 I decreto-legge n. 132 – Misure urgenti di degiurisdizionalizzazione ed altri per la definizione dell'arretrato in materia di processo civile (lagdekret nr 132 om brådskande åtgärder för utomrättslig lösning och andra åtgärder för att minska eftersläpningen i civilrättsliga förfaranden) av den 12 september 2014 (GURI nr 212 av den 12 september 2014), vilket omvandlades till lag genom lag nr 162 av den 10 november 2014 (GURI nr 261 av den 10 november 2014) (nedan kallad lagdekret nr 132/2014), föreskrivs i de två första styckena i artikel 12, vilken har rubriken "Separation genom ömsesidigt samtycke, ansökan om äktenskapets upplösande eller upplösande av de civilrättsliga verkningarna av äktenskap och ändringar av villkoren för hemskillnaden eller äktenskapsskillnaden hos tjänstemannen i civilståndsärenden", föreskrivs att makarna, eventuellt biträdda av en advokat, hos tjänstemannen i civilståndsärenden, bland annat kan ingå överenskommelse om äktenskapets upplösande eller om upplösande av de civilrättsliga verkningarna av äktenskap, under förutsättning att makarna inte har några minderåriga barn eller vuxna barn som saknar rättskapacitet eller är allvarligt handikappade eller ekonomiskt beroende.

- 23 I artikel 12.3 i lagdekret nr 132/2014 föreskrivs dessutom att tjänstemannen i civilståndsärenden personligen måste ha erhållit en förklaring från var och en av parterna om att de önskar upplösa äktenskapet eller få äktenskapets civilrättsliga verkningar att upphöra enligt de villkor som de har kommit överens om, att överenskommelsen inte får avse överföring av tillgångar, att den handling som innehåller överenskommelsen har kompletterats och undertecknats så snart makarnas förklaringar har mottagits, att denna överenskommelse ersätter domstolsavgöranden om bland annat formerna för upplösning och upphörande av äktenskapets civilrättsliga verkningar, och att

denne tjänsteman, när han eller hon erhåller makarnas förklaringar, anmodar makarna att infinna sig hos honom eller henne tidigast 30 dagar efter mottagandet av dessa förklaringar för att bekräfta överenskommelsen, varvid utebliven inställelse innebär utebliven bekräftelse av överenskommelsen.

- 24 I ett cirkulär från Ministero della Giustizia (justitieministeriet, Italien) av den 22 maj 2018 om lagdekret nr 132/2014 anges att tjänstemannen i civilståndsärenden i Italien är behörig myndighet för utfärdande av det intyg som avses i artikel 39 i Bryssel IIa-förordningen.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 25 TB, som är både tysk och italiensk medborgare, ingick äktenskap med RD, som är italiensk medborgare, den 20 september 2013 vid Standesamt Mitte von Berlin (folkbokföringskontoret i Berlin-Mitte, Tyskland). Äktenskapet skrevs in i äktenskapsregistret i Berlin.
- 26 Den 30 mars 2017 infann sig TB och RD för första gången inför tjänstemannen i civilståndsärenden i Parma (Italien) för att inleda ett förfarande för äktenskapsskillnad utom domstol med stöd av artikel 12 i lagdekret nr 132/2014. De inställde sig en andra gång inför denna tjänsteman den 11 maj 2017 för att bekräfta respektive förklaring. Efter en tredje inställelse den 15 februari 2018 förklarade TB och RD, med hänvisning till sina förklaringar av den 30 mars 2017, att de önskade upplösa äktenskapet och angav även att det inte pågick något förfarande i detta avseende. Efter det att dessa förklaringar än en gång hade bekräftats av nämnde tjänsteman den 26 april 2018, utfärdade denne, den 2 juli 2018, det intyg som avses i artikel 39 i Bryssel IIa-förordningen till TB. I intyget angavs att TB hade skilts från RD med verkan från och med den 15 februari 2018.
- 27 TB ansökte hos folkbokföringskontoret i Berlin-Mitte om att äktenskapsskillnaden skulle registreras i äktenskapsregistret i Berlin i enlighet med bestämmelserna i PStG. Folkbokföringskontoret var dock osäkert huruvida det kunde registrera denna äktenskapsskillnad utan att i förväg ha inhämtat ett erkännande enligt 107 § FamFG, och vände sig därför, genom myndigheten för tillsyn över folkbokföringskontoren, till den Amtsgericht (distriktsdomstol, Tyskland) som är behörig i denna fråga.
- 28 Genom beslut av den 1 juli 2019 slog nämnda domstol fast att TB:s och RD:s äktenskapsskillnad utom domstol endast kunde registreras i äktenskapsregistret efter det att den hade erkänts i enlighet med artikel 107.1 första meningen FamFG av den behöriga rättsliga myndigheten i delstaten, i förevarande fall Senatsverwaltung für Justiz, Verbraucherschutz und Antidiskriminierung (Ministeriet för rättsfrågor, konsumentskydd och bekämpning av diskriminering i Berlin, Tyskland) (nedan kallad Berlins justitieministerium).
- 29 TB:s ansökan om erkännande vid Berlins justitieministerium avslogs emellertid av ministeriet med motiveringen att det inte var fråga om ett avgörande som krävde erkännande. TB:s överklagande av beslutet att avslå ansökan är fortfarande anhängigt vid Kammergericht Berlin (Regionala överdomstolen i Berlin, Tyskland).

- 30 TB överklagade dessutom beslutet av den 1 juli 2019. Detta överklagande bifölls av Kammergericht Berlin (Regionala överdomstolen i Berlin, Tyskland). Sistnämnda domstol förbjöd således folkbokföringskontoret i Berlin-Mitte att göra registreringen av TB:s och RD:s äktenskapsskillnad i Italien beroende av att Berlins justitieministerium först måste erkänna denna äktenskapsskillnad.
- 31 Myndigheten för tillsyn över folkbokföringskontoren överklagade detta beslut till Bundesgerichtshof (Federala högsta domstolen, Tyskland), som är den hänskjutande domstolen, i syfte att få beslutet av den 1 juli 2019 fastställt.
- 32 Den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida bestämmelser om erkännande av domar om äktenskapsskillnad, med hänsyn till begreppet ”dom” i artikel 21 i Bryssel IIa-förordningen, jämförd med artikel 2 led 4 i samma förordning, är tillämpliga på äktenskapsskillnad som följer av en överenskommelse mellan makarna och som har meddelats av en tjänsteman i civilståndsärenden i en medlemsstat i enlighet med denna medlemsstats lagstiftning. Om så är fallet och med hänsyn till att dessa regler enligt 97 § punkt 1 andra meningen FamFG inte påverkas av bestämmelserna i den tyska lagstiftningen, är det inte nödvändigt med något förfarande för erkännande i Tyskland. Det ska således fastställas huruvida begreppet ”dom”, i den mening som avses i dessa bestämmelser i Bryssel IIa-förordningen, ska tolkas så, att det endast avser handlingar som härrör från en domstol eller en myndighet som utövar offentlighetsrättsliga maktbefogenheter och som har konstitutiv verkan vad avser rättigheter eller om det även omfattar privaträttsliga rättshandlingar som omfattas av parternas självständiga vilja och som antagits utan att en statlig myndighet har deltagit på sådant sätt med konstitutiv verkan vad avser rättigheter, vilket är fallet med det förfarande som föreskrivs i artikel 12 i lagdekret nr 132/2014 i Italien.
- 33 Den hänskjutande domstolen anser att varken ordalydelsen i dessa bestämmelser eller de lärdomar som följer av domen av den 20 december 2017, Sahyouni (C-372/16, EU:C:2017:988), gör det möjligt att, på ett tydligt sätt, enkelt avgöra denna fråga, även om en del av den tyska doktrinen förespråkar en extensiv tolkning av denna lydelse som gör det möjligt att anse att bestämmelserna i Bryssel IIa-förordningen om erkännande av domar om äktenskapsskillnad är tillämpliga på äktenskapsskillnader som har meddelats efter ett förfarande utom domstol, såsom det som föreskrivs i den italienska lagstiftning som är aktuell i det nationella målet.
- 34 Även om det i denna del av doktrinen hävdas att en sådan tolkning är motiverad mot bakgrund av syftet med Bryssel IIa-förordningen, vilket är att göra det enkelt att få avgöranden rörande äktenskap erkända i unionen, förespråkar den hänskjutande domstolen en motsatt tolkning. Enligt den hänskjutande domstolen bygger Bryssel IIa-förordningen på antagandet att endast en dom om äktenskapsskillnad som har meddelats av en offentlig myndighet, och som har en konstitutiv verkan vad avser rättigheter, gör det möjligt att säkerställa att den ”svagare” maken skyddas mot de nackdelar som kan följa av äktenskapsskillnaden, varför en sådan myndighet måste kunna förhindra äktenskapsskillnaden genom att utöva sin kontrollbehörighet. Så är emellertid inte fallet när den rättsliga grunden för äktenskapets upplösning utgörs av makarnas självständiga vilja som uttryckts i en privaträttslig rättsakt, varvid den offentliga myndighetens deltagande är begränsat till handlingar som innebär att varna, klargöra olika detaljer, begära bevis eller lämna råd, utan att denna myndighet har befogenhet att göra någon prövning i sak.
- 35 Den hänskjutande domstolen har tillagt att ett sådant synsätt stöds av den omständigheten att det vid antagandet av Bryssel IIa-förordningen inte förekom något förfarande för äktenskapsskillnad utom domstol i de dåvarande medlemsstaterna, vilket innebär att unionslagstiftaren inte har

kunnat beakta denna situation. För det andra följer det av bestämmelserna i Bryssel IIb-förordningen, vilken har upphävt och ersatt Bryssel IIa-förordningen sedan den 1 augusti 2022, att unionslagstiftaren under mellantiden har föreskrivit regler som omfattar äktenskapsskillnader av det slag som regleras i den italienska lagstiftning som är aktuell i det nationella målet, vilket inte var fallet när Bryssel IIa-förordningen gällde.

- 36 För det fall att domstolen skulle finna att det inte föreligger någon ”dom”, i den mening som avses i artikel 21 i Bryssel IIa-förordningen, jämförd med artikel 2 led 4 i samma förordning, när det gäller äktenskapsskillnader av det slag som regleras i den italienska lagstiftning som är i fråga i det nationella målet, önskar den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida det likväl är möjligt att erkänna en sådan äktenskapsskillnad med stöd av artikel 46 i nämnda förordning. Den hänskjutande domstolen lutar åt att utesluta en sådan möjlighet, eftersom denna bestämmelse, i motsats till motsvarande bestämmelse i Bryssel IIb-förordningen, endast nämner ”verkställbara” officiella handlingar och överenskommelser mellan parter, vilket innebär att endast handlingar som rör föräldraansvar omfattas, och inte handlingar som rör äktenskapsskillnad.
- 37 Den hänskjutande domstolen har emellertid påpekat att enligt en del av den tyska doktrinen är artikel 46 i Bryssel IIa-förordningen tillämplig på äktenskapsskillnader av det slag som regleras i den italienska lagstiftning som är aktuell i det nationella målet.
- 38 Mot denna bakgrund beslutade Bundesgerichtshof (Federala högsta domstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:
- ”1) Utgör upplösning av äktenskap enligt artikel 12 i [lagdekret nr 132/2014] ett avgörande rörande äktenskapsskillnad, i den mening som avses i Bryssel IIa-förordningen?
- 2) För det fall att fråga 1 besvaras nekande: Ska upplösning av äktenskap enligt artikel 12 i [lagdekret nr 132/2014] i tillämpliga delar hanteras i enlighet med Bryssel IIa-förordningens artikel 46 om officiella handlingar och överenskommelser?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

- 39 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 2 led 4 i Bryssel IIa-förordningen, bland annat vid tillämpningen av artikel 21.1 i denna förordning, ska tolkas så, att en handling rörande äktenskapsskillnad som upprättats av en tjänsteman i civilståndsärenden i en medlemsstat och som innehåller en överenskommelse om äktenskapsskillnad mellan makarna och som har bekräftats av makarna inför denna tjänsteman i enlighet med de villkor som föreskrivs i denna medlemsstats lagstiftning, utgör en ”dom”, i den mening som avses i artikel 2 led 4.
- 40 Det ska i detta hänseende erinras om att enligt EU-domstolens fasta praxis följer det såväl av kravet på en enhetlig tillämpning av unionsrätten som av likhetsprincipen att ordalydelsen i en unionsbestämmelse som inte innehåller någon uttrycklig hänvisning till medlemsstaternas rättsordningar för fastställandet av bestämmelsens innebörd och tillämpningsområde i regel ska ges en självständig och enhetlig tolkning inom hela Europeiska unionen, varvid inte bara lydelsen ska beaktas, utan också sammanhanget och de mål som eftersträvas med de föreskrifter som

bestämmelsen ingår i (dom av den 31 mars 2022, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl m.fl. (Placering av en asylsökande på ett psykiatriskt sjukhus), C-231/21, EU:C:2022:237, punkt 42 och där angiven rättspraxis).

- 41 Med hänsyn till att ingen bestämmelse i Bryssel IIa-förordningen, exempelvis artikel 2 led 4, innehåller någon uttrycklig hänvisning till medlemsstaternas rättsordningar för fastställandet av innebörden och räckvidden av begreppet ”dom” som avses i såväl denna bestämmelse som i ovannämnda artikel 21, finner domstolen att detta uttryck ska ges en självständig och enhetlig tolkning i unionsrätten, i enlighet med den metod som det erinrats om i föregående punkt.
- 42 Det ska härvidlag påpekas att det framgår av såväl artikel 67.1 och 67.4 FEUF, jämförd med artikel 81.1 och 81.2 FEUF, som av de tidigare bestämmelserna i artikel 61 c och artikel 65 a EG att unionen, för att upprätta ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, ska utveckla ett rättsligt samarbete i civilrättsliga frågor som har gränsöverskridande verkningar, genom att, särskilt när detta behövs för att den inre marknaden ska fungera väl, säkerställa ömsesidigt erkännande mellan medlemsstaterna av domstolsavgöranden och utomrättsliga avgöranden.
- 43 I detta sammanhang har såväl principen om ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna som principen om ömsesidigt erkännande – som i sin tur vilar på det ömsesidiga förtroendet mellan medlemsstaterna – en grundläggande betydelse inom unionsrätten, eftersom de gör det möjligt att skapa och upprätthålla ett område utan inre gränser (dom av den 9 mars 2017, Pula Parking, C-551/15, EU:C:2017:193, punkt 51 och där angiven rättspraxis).
- 44 Det är mot denna bakgrund som Bryssel IIa-förordningen, såsom framgår av skälen 1, 2 och 21, bland annat syftar till att, på grundval av principen om ömsesidigt förtroende som en hörnsten i arbetet med att skapa ett verkligt rättsligt område, underlätta erkännandet av avgöranden i äktenskapsmål som meddelats i en medlemsstat, genom att begränsa skälen för att vägra erkännande till ett minimum (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 januari 2019, Liberato, C-386/17, EU:C:2019:24, punkterna 41 och 46 och där angiven rättspraxis).
- 45 I artikel 21.1 och 21.2 i Bryssel IIa-förordningen, jämförd med artikel 1.1 a och artikel 25 i samma förordning, föreskrivs bland annat att om inte något av de skäl för att vägra erkännande som uttömmande anges i artikel 22 i nämnda förordning, jämförd med skäl 21 i samma förordning, kan fastställas föreligga, så ska avgöranden i äktenskapsmål som meddelats i en medlemsstat erkännas i de andra medlemsstaterna utan att något särskilt förfarande behöver anlitas. varvid det preciseras dels att detta gäller under förutsättning att domen, när det ansöks om uppdateringar i folkbokföringen i den andra medlemsstaten, inte längre kan överklagas enligt lagen i ursprungsmedlemsstaten, dels att erkännandet av en dom inte får vägras på den grunden att lagen i den medlemsstat där domen görs gällande inte tillåter äktenskapsskillnad under samma omständigheter.
- 46 När det gäller begreppet ”dom”, i den mening som avses i artikel 2 led 4 i Bryssel IIa-förordningen, ska det påpekas att detta begrepp, i fråga om äktenskapsskillnad, omfattar ”varje avgörande rörande äktenskapsskillnad ... som har meddelats av en domstol i en medlemsstat, ... oavsett avgörandets benämning, såsom dom, förordnande eller beslut”. Begreppet ”domstol” definieras i punkt 1 i denna artikel som samtliga ”myndigheter i medlemsstaterna som är behöriga i frågor som omfattas av förordningens tillämpningsområde enligt artikel 1”. Det ska dessutom preciseras att enligt artikel 2 led 3 i Bryssel IIa-förordningen omfattar begreppet ”medlemsstat” samtliga medlemsstater i unionen, med undantag för Konungariket Danmark.

- 47 Det framgår således av artikel 1.1 a i Bryssel IIa-förordningen, jämförd med artikel 2 led 1, 3 och 4 i samma förordning, att begreppet dom om äktenskapsskillnad avser varje dom om äktenskapsskillnad, oavsett benämning, som har meddelats av en behörig myndighet i en medlemsstat, med undantag för myndigheterna i Konungariket Danmark.
- 48 Det framgår av denna definition, som ges i Bryssel IIa-förordningen själv, att, såsom generaladvokaten har angett i punkterna 34 och 36 i sitt förslag till avgörande, denna förordning kan omfatta domar om äktenskapsskillnad som har meddelats efter såväl rättsliga som utomrättsliga förfaranden, förutsatt att medlemsstaternas lagstiftning även tillerkänner utomrättsliga myndigheter behörighet i fråga om äktenskapsskillnad.
- 49 Av detta följer att varje avgörande som har meddelats av en sådan utomrättslig myndighet med behörighet i fråga om äktenskapsskillnad i en medlemsstat, med undantag för Konungariket Danmark, enligt artikel 21 i Bryssel IIa-förordningen, automatiskt ska erkännas i de andra medlemsstaterna, med undantag för Konungariket Danmark, utan att detta påverkar vare sig tillämpningen av artikel 22 i denna förordning, vad gäller skälen för att vägra erkännande, eller den omständigheten att uppdateringar i folkbokföringen i den medlemsstat där domen görs gällande villkoras av att den återopade domen inte längre kan överklagas.
- 50 Denna tolkning av begreppet ”dom” påverkas inte av den omständigheten att ingen medlemsstat, vid utarbetandet och antagandet av Bryssel IIa-förordningen, i sin lagstiftning ännu hade föreskrivit en möjlighet för makarna att erhålla äktenskapsskillnad utom domstol. Denna tolkning följer nämligen direkt av de vida och öppna definitionerna av begreppen ”domstol” och ”dom” i artikel 2 led 1 respektive artikel 2 led 4 i förordningen.
- 51 Samma tolkning stöds dessutom av syftet med Bryssel IIa-förordningen, vilket bland annat, såsom framgår av punkterna 42–44 ovan, är att på grundval av principen om ömsesidigt förtroende, som ligger till grund för inrättandet av ett verkligt rättsligt område på unionsnivå, underlätta erkännandet av domar som meddelats i medlemsstaterna i fråga om bland annat äktenskapsskillnad.
- 52 Såsom framgår av de uppgifter som den hänskjutande domstolen har redogjort för i sin begäran om förhandsavgörande och som det erinrats om i punkterna 32–34 i förevarande dom, vill den hänskjutande domstolen emellertid få klarhet i vilken grad av prövning som den behöriga myndigheten i mål om äktenskapsskillnad ska utöva för att den dom om äktenskapsskillnad som den utfärdar, bland annat i samband med äktenskapsskillnad genom ömsesidigt samtycke, kan kvalificeras som en ”dom”, i den mening som avses i artikel 2 led 4 i Bryssel IIa-förordningen, vid tillämpningen av artikel 21.1 i samma förordning.
- 53 Det framgår av EU-domstolens praxis att Bryssel IIa-förordningen endast omfattar äktenskapsskillnad som meddelats av en statlig domstol eller en statlig myndighet, eller ett organ under denna myndighets kontroll, vilket utesluter rent privata äktenskapsskillnader, såsom äktenskapsskillnader som följer av en ensidig förklaring från en av makarna vid en religiös domstol (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 december 2017, Sahyouni, C-372/16, EU:C:2017:988, punkterna 39–43, 48 och 49).

- 54 Av denna rättspraxis kan slutsatsen dras att varje offentlig myndighet som ska meddela en ”dom”, i den mening som avses i artikel 2 led 4 i Bryssel IIa-förordningen, måste behålla kontrollen över hur äktenskapsskillnad meddelas, vilket innebär att den, vad avser äktenskapsskillnader genom ömsesidigt samtycke, ska pröva huruvida villkoren för äktenskapsskillnad enligt nationell rätt är uppfyllda och huruvida makarnas samtycke till äktenskapsskillnad är reellt och giltigt.
- 55 Kravet på en prövning, i den mening som avses i föregående punkt, nämligen som en för begreppet dom kännetecknande egenskap, kan även utläsas av domen av den 2 juni 1994, Solo Kleinmotoren (C-414/92, EU:C:1994:221). I punkterna 15–17 i den domen fann domstolen, beträffande artikel 25 i Brysselkonventionen, som har en lydelse som i stort sett är identisk med lydelsen i artikel 2 led 4 i Bryssel IIa-förordningen, med det viktiga undantaget för det faktum att endast domstolsavgörande omfattas av denna bestämmelse i nämnda konvention, begreppet ”dom” innebär att domen härrör från en domstol ”som har behörighet att avgöra tvister mellan parterna”.
- 56 Det är riktigt att EU-domstolen, såsom den polska regeringen erinrade om vid förhandlingen, i nämnda dom slog fast att en förlikning som har ingåtts inför en domstol i en medlemsstat och som avslutar tvisten inte kan utgöra en ”dom”, i den mening som avses i artikel 25 i Brysselkonventionen. Av detta kan emellertid inte analogt slutsatsen dras att det systematiskt är uteslutet att använda kvalificeringen ”dom”, i den mening som avses i artikel 2 led 4 i Bryssel IIa-förordningen, när en utomrättslig myndighet är behörig att meddela äktenskapsskillnad på grundval av en överenskommelse som ingåtts av makarna efter en prövning av att villkoren i gällande nationella bestämmelser är uppfyllda.
- 57 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 50 i sitt förslag till avgörande grundade domstolen, i domen av den 2 juni 1994, Solo Kleinmotoren (C-414/92, EU:C:1994:221), sitt avgörande på den omständigheten att de berörda förlikningarna huvudsakligen var av avtalsrättslig karaktär, varför den berörda domstolen nöjde sig med att konstatera förlikningen utan att göra någon som helst prövning av innehållet i denna förlikning utifrån gällande lagbestämmelser.
- 58 I Bryssel IIb-förordningen, som innebär en omarbetning av Bryssel IIa-förordningen, anges för övrigt, i skäl 14, att ”[v]arje överenskommelse som godkänts av en domstol efter en prövning i sak i enlighet med nationell lag och nationella förfaranden bör erkännas eller verkställas som ett avgörande”. Det tilläggs att ”[a]ndra överenskommelser som får bindande rättsverkan i ursprungsmedlemsstaten efter ett formellt ingripande av en offentlig myndighet eller annan myndighet som en medlemsstat meddelat kommissionen för detta ändamål bör ges rättsverkan i andra medlemsstater i enlighet med de särskilda bestämmelserna om officiella handlingar och överenskommelser i denna förordning. Denna förordning bör inte tillåta fri rörlighet för rent privata överenskommelser. Överenskommelser som varken är avgöranden eller officiella handlingar men som har registrerats av en offentlig myndighet med behörighet att göra detta bör emellertid omfattas av rörlighet. Sådana offentliga myndigheter kan inbegripa notarier som registrerar överenskommelser, även om de utövar ett fritt yrke”.
- 59 Unionslagstiftaren har således, med hänsyn till kontinuiteten, förtydligat att överenskommelser om äktenskapsskillnad som har godkänts av en domstol eller en utomrättslig myndighet efter en prövning i sak i enlighet med nationell lagstiftning och nationella förfaranden utgör ”domar”, i den mening som avses i artikel 2 led 4 i Bryssel IIa-förordningen och i de bestämmelser i Bryssel IIb-förordningen som har trätt i denna bestämmelses ställe. Unionslagstiftaren har vidare preciserat att det är just denna prövning i sak som skiljer dessa avgöranden från officiella handlingar och överenskommelser, i den mening som avses i dessa förordningar.

- 60 När en behörig utomrättslig myndighet, efter en prövning i sak, godkänner en överenskommelse om äktenskapsskillnad, ska denna erkännas som en "dom" i enlighet med artikel 21 i Bryssel IIa-förordningen och artikel 30 i Bryssel IIb-förordningen, medan andra överenskommelser om äktenskapsskillnad som har bindande rättsverkan i ursprungsmedlemsstaten, beroende på omständigheterna, erkänns som officiella handlingar eller överenskommelser, i enlighet med artikel 46 i Bryssel IIa-förordningen och artikel 65 i Bryssel IIb-förordningen.
- 61 Det ska i detta sammanhang påpekas att det, såsom kommissionen med rätta påpekade vid förhandlingen, framgår av bakgrunden till skäl 14 och artikel 65 i Bryssel IIb-förordningen att unionslagstiftaren genom att anta denna förordning inte har avsett att innovera och införa nya regler, utan endast att "klargöra" dels räckvidden av den regel som redan finns i artikel 46 i Bryssel IIa-förordningen, dels det kriterium som gör det möjligt att skilja begreppet "dom" från begreppen "officiell handling" och "överenskommelser mellan parterna", det vill säga kriteriet om prövning i sak.
- 62 Det är mot bakgrund av samtliga dessa överväganden som det i förevarande fall ska fastställas huruvida en handling rörande äktenskapsskillnad som upprättats av en tjänsteman i civilståndsärenden i en medlemsstat och som innehåller en överenskommelse om äktenskapsskillnad mellan makarna och som har bekräftats av makarna inför denna tjänsteman i enlighet med de villkor som föreskrivs i denna medlemsstats nationella lagstiftning, utgör en "dom", i den mening som avses i artikel 2 led 4 i Bryssel IIa-förordningen, vid tillämpningen av artikel 21.1 i samma förordning.
- 63 Det framgår av handlingarna i målet att tjänstemannen i civilståndsärenden i Italien är en enligt lag inrättad myndighet som enligt lagstiftningen i denna medlemsstat är behörig att besluta om äktenskapsskillnad på ett sätt som är rättsligt bindande genom att den överenskommelse om äktenskapsskillnad som upprättats av makarna registreras skriftligen, efter att denna myndighet har prövat denna överenskommelse, i den mening som avses i punkt 54 i förevarande dom.
- 64 Enligt artikel 12 i lagdekret nr 132/2014 ska tjänstemannen i civilståndsärenden personligen och vid två tillfällen, med ett intervall på minst 30 dagar, inhämta förklaringar från vardera maken, vilket innebär att denne måste försäkra sig om att deras samtycke till äktenskapsskillnad är giltigt, fritt och underbyggt.
- 65 Enligt denna bestämmelse ska nämnda tjänsteman dessutom undersöka innehållet i överenskommelsen om äktenskapsskillnad utifrån gällande lagbestämmelser, genom att försäkra sig om att överenskommelsen endast avser äktenskapets upplösning eller upphörande av äktenskapets civilrättsliga verkningar, och att överenskommelsen inte innefattar någon överföring av tillgångar, och att makarna inte har några minderåriga barn eller vuxna barn som saknar rättskapacitet eller barn som är allvarligt handikappade eller ekonomiskt beroende, så att det går att konstatera att överenskommelsen inte gäller sådana barn.
- 66 Det framgår även av artikel 12 i lagdekret nr 132/2014 att tjänstemannen i civilståndsärenden inte har behörighet att besluta om äktenskapsskillnad om ett eller flera av de villkor som föreskrivs i denna bestämmelse inte är uppfyllda, bland annat om denna tjänsteman tvivlar på att en av makarna har lämnat ett fritt och underbyggt samtycke till äktenskapsskillnad, om överenskommelsen rör överföring av tillgångar eller om makarna har andra barn än myndiga barn som är ekonomiskt oberoende.

- 67 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första frågan besvaras enligt följande. Artikel 2 led 4 i Bryssel IIa-förordningen ska, bland annat vid tillämpningen av artikel 21.1 i denna förordning, tolkas så, att en handling rörande äktenskapsskillnad som upprättats av en tjänsteman i civilståndsärenden i ursprungsmedlemsstaten och som innehåller en överenskommelse om äktenskapsskillnad mellan makarna och som har bekräftats av makarna inför denna tjänsteman i enlighet med de villkor som föreskrivs i denna medlemsstats lagstiftning, utgör en ”dom”, i den mening som avses i artikel 2 led 4.

Den andra frågan

- 68 Med hänsyn till svaret på den första frågan saknas anledning att besvara den andra frågan

Rättegångskostnader

- 69 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

Artikel 2 led 4 i rådets förordning (EU) 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000

ska, bland annat vid tillämpningen av artikel 21.1 i denna förordning, tolkas så, att

en handling rörande äktenskapsskillnad som upprättats av en tjänsteman i civilståndsärenden i ursprungsmedlemsstaten och som innehåller en överenskommelse om äktenskapsskillnad mellan makarna och som har bekräftats av makarna inför denna tjänsteman i enlighet med de villkor som föreskrivs i denna medlemsstats lagstiftning, utgör en ”dom”, i den mening som avses i artikel 2 led 4.

Underskrifter